Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – С. 122-139.

6. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1977. – Т. 4. – С. 391–626.

7. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський. – Х. : Акта, 2012. – 563 с.

8. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 2. – С. 419-654.

9. Сухомлинський В. О. Формування комуністичних переконань молодого покоління / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. – К. : Рад. шк., 1976. – Т. 2. – С. 7-146.

УДК 37.091:53

РОЗВИТОК ІДЕЇ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ШКІЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

Микола ГОЛОВКО (Київ)

У статті досліджується питання розвитку ідеї гуманітаризації як провідної тенденції трансформації навчально-виховного процесу з фізики в загальноосвітній школі. Висвітлюються пошуки механізмів посилення гуманітарної складової шкільного курсу фізики в історії вітчизняної дидактики фізики. Обґрунтовується визначальний вплив ідей гуманістичної педагогіки видатного українського вченого та педагога В.О.Сухомлинського на становлення концептуальних засад системи сучасної шкільної фізичної освіти.

Ключові слова: гуманітаризація, В.О. Сухомлинський, зміст курсу фізики.

В статье исследуется вопрос развития идеи гуманитаризации как ведущей тенденции трансформации учебно-воспитательного процесса по физики в общеобразовательной школе. Освещаются поиски механизмов усиления гуманитарной составной школьного курса физики в истории отечественной дидактики физики. Обосновывается определяющее влияние идей гуманистической педагогики выдающегося украинского ученого и педагога В.А.Сухомлинского на становление концептуальных основ системы современного школьного физического образования.

Ключевые слова: гуманитаризация, В.А. Сухомлинский, содержание курса физики.

Постановка проблеми. Основоположним елементом сучасних педагогічних систем є творча особистість учня, на розвиток якої спрямовуються матеріально-технічні, організаційні, науково-методичні ресурси. Виховання особистості, спроможної продуктивно працювати в полікультурному середовищі, гармонійно облаштовувати свої взаємовідносини з природою та соціумом, є одним із найбільш важливих завдань загальноосвітньої школи.

Важливим напрямом модернізації загальної середньої освіти є її гуманітаризація, збагачення та осучаснення, адаптація до нових соціально-економічних умов. Актуалізуються питання стандартизації змісту освіти та оптимізації співвідношення гуманітарної і природничо-математичної його складових. Особлива увага приділяється розвитку гуманітарного потенціалу природничих наук, зокрема, й фізики, як основи науково-технічного прогресу, сучасної техніки та технологій.

Зростання протиріч між темпами технологізації всіх галузей життєдіяльності людини та її особистісними запитами зумовлює необхідність вирішення проблеми олюднення наукового знання та гуманітаризації шкільної природничої освіти. Витоки цього процесу закладені видатними гуманістами, праці яких складають основу сучасної педагогіки. Особливої актуальності набуває необхідність вивчення досвіду вітчизняних педагогів-практиків другої половини ХХ століття, серед яких ключовою є постать В.О. Сухомлинського, як автора унікальної дидактичної системи, стрижнем якої є гуманістична парадигма. Дослідження впливу науково-практичних надбань талановитого вченого на процес гуманізації і гуманітаризації загальної середньої освіти забезпечить можливість удосконалення методичних систем навчання фізики відповідно до вимог сьогодення.

Аналіз останніх досліджень. Актуалізація окресленої проблеми зумовила її широке обговорення у науковій літературі. У працях вітчизняних компаративістів показано, що гуманізація та гуманітаризація змісту загальної середньої освіти є однією з провідних тенденцій його трансформації в європейських країнах [7]. Важливість цього напряму для вітчизняної системи шкільної фізичної освіти обґрунтована в дослідженнях відомих дидактів фізики О.І.Бугайова, С.У Гончаренка, Є.В. Коршака, О.І. Ляшенка, М.Т. Мартинюка, М.І. Шута, які визначили як концептуальні підходи щодо гуманітаризації шкільного курсу фізики, так і запропонували практичні механізми реалізації, зокрема, при створенні навчальних програм та підручників з фізики для середньої школи [3, 4, 5, 12].

У контексті пошуку витоків процесу гуманітаризації шкільної освіти, його основних напрямів та шляхів реалізації важливе значення мають праці В.Г. Кременя, в яких обґрунтовано

відповідність педагогічних ідей В.О. Сухомлинського загальноцивілізаційним тенденціям та їх важливість для сучасної педагогічної науки [6]. В роботах О.В. Сухомлинської доведено визначальний вплив ідей видатного вітчизняного педагога на розвиток освіти наприкінці 1950-х – 1960-х роках, коли закладалися підвалини гуманізації та гуманітаризації, зокрема, й шкільного курсу фізики [9]. У дослідженнях О.Я. Савченко аналізується системний підхід до олюднення освіти та утвердження її гуманістичних функцій як ключового елементу у дидактичній системі В.О.Сухомлинського [8]. Ґенезу питань олюднення знань та ролі шкільних природничих предметів як основи природничо-наукової картину світу, світоглядних уявлень учнів в творчій спадщині педагога-гуманіста відображено в публікаціях Р.А.Арцишевського [1].

Аналіз сучасних підходів щодо проблеми гуманізації та гуманітаризації загальної середньої освіти в педагогіці та дидактиці фізики, вивчення праць В.О.Сухомлинського підтвердили актуальність окресленого питання та доцільність його подальшого дослідження з метою отримання наукових результатів, які мають практичне значення для розбудови системи шкільної фізичної освіти.

Формулювання цілей статті. В статті ставляться завдання на основі вивчення та аналізу особливостей реалізації принципу гуманітаризації змісту шкільної фізичної освіти, його обґрунтування у вітчизняній дидактиці фізики, визначити основні напрями посилення гуманітарної спрямованості сучасного шкільного курсу фізики. Висвітлити вплив гуманістичних ідей В.О. Сухомлинського на формування концептуальних підходів у розвитку змісту навчання фізики в середній загальноосвітній школі.

Виклад основного матеріалу. У сучасному розумінні гуманітаризація шкільної освіти проектується на формування таких дидактичних систем, в яких пріоритетом є не ретрансляція знань вчителем, а, в першу чергу, формування в підростаючого покоління «європейської» компетентності, що розглядається як інтегрована якість особистості, яка включає не тільки знання, вміння та навички з предметних областей, а й здатність їх застосовувати на практиці, успішно соціалізуватися, комфортно працювати в полікультурному європейському суспільстві [7, с. 155].

Гуманітаризація освіти (за визначенням С.У. Гончаренка) передбачає її переорієнтацію з предметно-змістового принципу навчання основам наук на вивчення цілісної картини світу, світу культури, світу людини. Розглядається як система заходів, спрямованих на пріоритети розвитку загальнокультурних компонентів у змісті, формах і методах навчання. Однією із важливих умов забезпечення гуманітаризації загальної середньої освіти виступає перегляд змісту навчання, його оновлення та спрямування на висвітлення світової загальнокультурної спадщини, філософських і етичних концепцій, історії науки.

Як бачимо, за самим означенням процес гуманітаризації шкільної освіти передбачає її демократизацію, гармонізацію та спрямування на розвиток індивідуальності кожного учня. Дослідження історії вітчизняної загальноосвітньої школи обґрунтовують кореляцію процесів її розбудови в означеному напрямі та відповідних соціально-економічних змін у суспільстві, реалізовувати замовлення якого покликана освітня система.

З огляду на це, демократизація суспільного життя на початку 1960-х років стимулювала розвиток гуманістичних педагогічних ідей. На думку О.В.Сухомлинської, рушієм розвитку творчості педагогів-новаторів у цей період є невдоволеність наявними в науці та освітній практиці авторитарно-догматичними структурами виховання та відірваністю від життя змісту освіти [9].

Найбільш яскравим представником гуманістичного напряму у вітчизняній педагогіці став В.О.Сухомлинський. Його педагогічні надбання мали потужний вплив на гуманізацію та гуманітаризацію шкільної освіти. На думку Р.А. Арцишевського цей вплив реалізовувався через використання видатним педагогом принципу олюднення, який перетворював будь-яку нейтральну складову навчально-виховного процесу в чинник виховання дитини. В.О. Сухомлинський одним із перших піднімає питання олюднення знань, які учні здобувають у школі. Вчений обґрунтовує важливість кожного навчального предмету не тільки, як джерела основ наукових знань, які отримує дитина, а, в першу чергу, як чинника формування світогляду [1].

В.О.Сухомолинський зауважував, що досвідчені вчителі фізики, хімії, математики, астрономії прагнуть так побудувати процес навчання, «…щоб знання наукових істин і закономірностей природи було наче знаряддям, інструментом, ключем розв'язання, проникнення в таємниці природи, дальшого пізнання навколишнього світу. Це досягається за умови наданням процесу пізнання вдумливого, допитливого, емоційного пошуку істини із використанням дослідження, експерименту. Пізнання істини дослідним шляхом для учня є одночасно пізнанням самого себе, відчуттям та переживанням творчих сил людини, що є

емоційною та інтелектуальною основою світогляду…» [10].

Ідеї В.О.Сухомлинського, як зазначає В.Г.Кремень, відповідають загально-цивілізаційним тенденціям розвитку. Педагог стверджує гуманістичну складову, як одну з найбільш важливих компонент процесу формування системи загальнолюдських цінностей та цивілізаційних вимірів в учнів загальноосвітньої школи, побудови системи світоглядних орієнтацій, центром яких є людина [6].

Як підкреслює О.Я. Савченко, дидактична система В.О. Сухомлинського утверджує гуманістичні культуротворчі функції освіти, спрямованої на облагородження особистості, поліпшення життя людини, підготовку до творчої продуктивної праці. Саме тому вона контрастувала з позицією тогочасної офіційної педагогіки, яка основними функціями загальноосвітньої школи визначала підготовку дитини до майбутньої професійної діяльності [8].

Дослідники історії педагогічної науки обґрунтовують значущість ідей В.О. Сухомлинського не тільки у контексті розвитку окремих напрямів сучасної педагогіки, а і у їх помітному впливові на розвиток освіти в 1950-1960-х рр. Зокрема, активне обстоювання вченим гуманістичних ідей в Академії педагогічних наук, педагогічних виданнях, в широких педагогічних колах, було одним із чинників зміни орієнтирів державної освітньої політики, що виявилося у прийнятті в грудні 1958 року «Закону про зміцнення зв'язку школи із життям» [9].

Це, в свою чергу, сприяло перегляду підходів щодо формування змісту шкільних предметів, визначення їх основних функцій та завдань в системі загальноосвітньої підготовки молодого покоління. Змінюється бачення педагогами взаємозв'язку людина-природа. В.О. Сухомлинський відводить особливе місце природі та її виховному впливу. В його гуманістичній педагогіці саме природа розглядається найважливішим засобом виховання почуття прекрасного і гармонії.

Видатний педагог наголошує, що людство живе в такий час, коли природні ресурси перестали бути практично невичерпними. Сучасна людина не просто споживає плоди природи і праці, а й створює необхідні умови для того, щоб зібрати цих плодів більше, ніж дає природа. Важливе завдання школи полягає у формуванні розуміння єдності людини і природи, переживання турботи і тривоги про збереження і примноження природних багатств. Загальноосвітня школа має давати цілісне уявлення про те, що природа є частинкою самої людини, байдужість до природи є проявом байдужості до людської долі [11].

В.О. Сухомлинський відстоює доцільність реалізації у навчальних програмах природничих предметів ідеї про вичерпність природних ресурсів та ролі людини у створенні необхідних умов для їх відновлення і збереження. Актуалізуються питання екологічних та морально-етичних аспектів розвитку фізичної науки.

Практичною реалізацією та продовженням цих ідей можна розглядати одні з перших в історії вітчизняної дидактики фізики спроби співвіднести в змісті шкільного курсу наукові досягнення з питаннями їх впливу на перетворення природного середовища, невід'ємною складовою якого є людина. Так, для курсу фізики цього періоду характерним є зміщення акцентів щодо визначення провідної ролі фізики не стільки як основи науково-технічного прогресу людства, а, в першу чергу, як важливої складової загальнолюдської культури.

У вітчизняному підручнику фізики для 8 класу, що вийшов за редакцією відомого вченого-методиста М.Й.Розенберга у 1960 році, у розділі «Будова атома» акцентується увага на тому, що визначні відкриття в галузі атомної і ядерної фізики, які є важливими для розвитку енергетики, медицини, експериментальних досліджень, можуть спричиняти руйнівні впливи, якщо будуть використані у військових цілях [2].

Згортання демократичних перетворень у суспільстві наприкінці 1960-х років, посилення авторитарності та схоластичності загальноосвітньої школи сприяло «консервації»передових педагогічних ідей, зокрема, щодо гуманізації та гуманітаризації навчально-виховного процесу.

На початку 1990-х років активні процеси розбудови вітчизняної загальноосвітньої школи вимагали чіткого визначення базових принципів, які б не тільки задавали освітні ідеали та мету, а й механізми їх втілення на практиці. Одним із напрямів розвитку шкільної освіти, орієнтованої на творчу особистість учня, розвиток її здібностей, стає її гуманітаризація.

Концепція неперервної фізичної освіти у навчальних закладах України (автори Бугайов О.І., Андронов В.М., Ляшенко О.І.), розроблена в 1992 році, одним із вихідних принципів розбудови системи шкільної фізичної освіти визначила її гуманітаризацію, що розглядається у аспектах формування розуміння того, що фізика є елементом загальнолюдської культури, уявлення про особливості взаємодії людини, природи та суспільства і наслідків антропогенного впливу на природу [5, с. 12-14].

Тенденції гуманізації та гуманітаризації знайшли своє відображення і в першій навчальній програмі з фізики для середньої загальноосвітньої школи нового етапу її розвитку, що була розроблена в 1992 році. Вихідними положеннями організації навчання фізики у вітчизняній загальноосвітній школі визначено забезпечення обсягу знань на рівні світових стандартів з урахуванням вікових можливостей учнів, уподобань і нахилів, відмова від політизації та ідеологізації навчально-виховного процесу з фізики, врахування та розвиток в процесі навчання фізики індивідуальних здібностей, нахилів та обдарованості учнів.

У 1994 році відомими дидактами С.У. Гончаренком та Ю.І. Мальованим було розроблено проект концепції гуманітаризації загальної середньої освіти. Видатний вчений у галузі теорії та методики навчання фізики академік С.У. Гончаренко зініціював як наукову проблему питання концептуальних підходів до реалізації ідеї гуманітаризації шкільної освіти, яка зводилася до необхідності забезпечення ґрунтовного загальнокультурного розвитку дитини, формування гармонійної, цілісної особистості як важливих передумов її майбутнього професійного становлення та самореалізації.

Посилення гуманітарної складової навчання фізики передбачало звернення до людини як до об'єкта наукового пізнання, спрямування на формування в учнів світоглядних уявлень та уявлень про себе, як об'єкт природи, громадянського почуття відповідальності за майбутнє світу, що ґрунтується на знанні законів природи, усвідомленні необхідності сприймати їх і враховувати у практичній діяльності, оцінювати своє існування на Землі, більш розважливо ставитися до власних життєвих сил і здібностей [4, с. 10-3].

Можемо побачити цілком значущу кореляцію ідей гуманітаризації шкільної освіти, зокрема, й фізичної, висвітленими у проекті концепції, з пріоритетами гуманістичної педагогіки В.О. Сухомлинського, який вважав необхідним елементом шкільної освіти формування цілісних світоглядних уявлень про взаємозв'язки людини і природи.

Іншою важливою складовою гуманітаризації загальної освіти визначається гуманітаризація навчального процесу, яка передбачає перехід від репродуктивної, інформаційної до розвивальної, діяльнісної моделі навчання. У цьому контексті потребують перегляду традиційного співвідношення форм та методів навчання, які забезпечують різні види та рівні самостійної пізнавальної діяльності учнів загальноосвітньої школи при вивченні фізики. Актуалізується проблема розроблення індивідуально орієнтованих навчальних технологій, запровадження яких сприятиме створенню умов для забезпечення реалізації освітньої траєкторії учня середньої школи.

Особливої актуальності надається ціннісно-смисловому аспекту шкільної фізичної освіти, який розглядає людське життя як найвищу цінність, а основне завдання науки як служіння на благо людини. У цьому контексті гуманітаризація розглядається як надання знань в ім'я людини, а гуманізація – знань про людину. За таким підходом людина зможе усвідомити основні умови забезпечення особистого та колективного блага, процвітання людської цивілізації лише за умови пізнання себе та інших людей [4, с. 46].

Логічно, що саме ця ідея, яку видатний український педагог В.О. Сухомлинський обстоював і втілював на практиці ще п'ятдесят років тому, стає основним елементом сучасних дидактичних систем. Пріоритетним компонентом змісту шкільної освіти видатний педагог визначав формування ціннісних орієнтацій, що є особливо актуальним сьогодні у контексті компетентнісного навчання.

Наступним кроком у забезпеченні гуманізації та гуманітаризації навчання фізики стала Концепція фізичної освіти у 12-річній загальноосвітній школі. Пропонувалися важливі зміни у структурі та змісті навчання фізики, які мали забезпечити осучаснення шкільної фізики, подати її як один із вагомим компонентів людської культури, духовної та матеріальної [3].

Окреслені питання не були розв'язані упродовж 1990-х – початку 2000-х років. Важливим кроком у цьому процесі стало затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, до фізичної компоненти освітньої галузі «Природознавство» якого введено змістову лінію «Роль фізичних знань в житті людини та суспільному розвитку».

Гуманітарна складова особливо цілісно реалізована в програмі курсу фізики рівня стандарту зорієнтовано на світоглядне сприйняття фізичної реальності, розуміння основних закономірностей плину фізичних явищ і процесів, загального уявлення про фізичний світ, його основні теоретичні засади і методи пізнання, усвідомлення ролі фізичних знань у житті людини і суспільному розвитку [12].

Нова редакція Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти 2011 року визначає важливу роль фізичного компоненту у забезпеченні засвоєння учнями загальноосвітньої школи наукового світогляду і стилю мислення, формування ставлення до фізичної картини світу, оцінювання ролі знань фізики в житті людини і суспільному розвитку.

Навчальна програма базового курсу фізики, яка розроблена в 2012 році та реалізує основні положення стандарту фізичної освіти, провідними цілями навчання фізики в основній школі визначає формування евристичних способів пошуку розв'язків практичних життєвих проблем, висвітлення ролі фізичного знання в житті людини, сприяння розвитку інтересу школярів до фізики, спонукання учнів критично мислити, застосовувати набуті знання в практичній діяльності, виявляти ставлення до довкілля на засадах екологічної культури, усвідомлювати доцільність моральності щодо використання наукового знання в життєдіяльності людини й природокористуванні.

У новій програмі знайшли розвиток такі ідеї гуманізації та гуманітаризації шкільного курсу фізики, як створення умов для формування особистої позиції учня щодо знань з курсу фізики основної школи. Стимулювання учнів робити оціночні судження на основі узагальнення вивченого матеріалу забезпечує виховання культури наукового мислення, формування умінь сприймати думки інших людей і обґрунтовувати власні, що сприятиме вихованню критичного мислення та переважанню компромісного підходу у вирішенні питань навчальної і майбутньої професійної діяльності.

Висновки. Аналіз тенденцій розвитку загальної середньої освіти в Україні та зарубіжжі визначає пріоритетність принципів гуманізації та гуманітаризації змісту освіти як необхідну умову ефективного функціонування освітньої системи. Витоки сучасних підходів до модернізації шкільної освіти, зокрема, компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного спрямування навчально-виховного процесу з фізики, закладені видатними педагогами-новаторами. Вони базуються на ідеях гуманістичної педагогіки та людиноцентризму, які отримали розвиток в наукових працях та практичній діяльності вітчизняного педагога-гуманіста В.О. Сухомлинського. Дослідження окреслених питань доводить наявність позитивного впливу творчих здобутків вченого на особливості формування змісту загальної освіти, зокрема й фізичної її складової.

Провідні принципи дидактичної системи В.О. Сухомлинського стали основою для вироблення засад гуманізації та гуманітаризації шкільної фізики, реалізованих в концепції фізичної освіти у профільній школі, стратегії формування змістових ліній освітньої галузі «Природознавство» Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, навчальних програм та підручників з фізики нового покоління для загальноосвітньої школи. Цим підтверджується об'єктивний характер педагогічних ідей В.О. Сухомлинського та їх актуальність для теорії і практики загальноосвітньої школи.

Перспективним напрямом подальших досліджень питань гуманітаризації у контексті педагогіки добра В.О. Сухомлинського може бути вивчення питання щодо співвідношення гуманітарної та природничої складової в структурі загальної середньої освіти і його впливу на пріоритети формування змісту шкільного курсу фізики та інших предметів, які опановуються учнями в середній загальноосвітній школі в умовах її реформування.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арцишевський Р.А. Проблема гуманізації освіти в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського /Р.А. Арцишевський //В.О.Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / упоряд.: О.В.Сухомлинська, О.Я.Савченко. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – С. 220 – 225.

2. Бабенко О.К. Фізика. Підручник для VIII класу / О.К.Бабенко, В.Т.Гороновська, Г.В.Дмитренко, М.А.Пушкарьов, М.Й.Розенберг, М.А.Чередник, П.К.Черняк /За редакцією М.Й.Розенберга. – К.: Рад. школа, 1960. – 241 с.

3. Бугайов О. Концепція фізичної освіти у 12-річній загальноосвітній школі /О.І. Бугайов // Фізика. – 2011. – № 27 (111), вересень- С. 1 – 4.

4. Гуманітаризація загальної середньої освіти: Проект концепції / Авт. С.У.Гончаренко, Ю.І.Мальований. – К., 1994. – 36 с.

5. Концепція неперервної фізичної освіти у навчальних закладах України /Автор. кол.: О.І. Бугайов, В.М. Андронов, О.І.Ляшенко. – К.: ІСД, 1993. – 31 с.

6.Кремень В.Г. Василь Олександрович Сухомлинський і сучасна педагогічна наука /В.Г. Кремень //В.О.Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / упоряд.: О.В.Сухомлинська, О.Я.Савченко. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – С. 8 – 13.

7. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина XX – початок XXI ст..): монографія / О.І.Локшина. – К.: Богданова А.М., 2009. – 404 с.

8. Савченко О.Я. Грані дидактичної системи В.О.Сухомлинського / О.Я. савченко //В.О.Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / упоряд.: О.В.Сухомлинська, О.Я.Савченко.- Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – С. 111 – 116.

9. Сухомлинська О.В. Василь Олександрович Сухомлинський – наукова біографія / О.В. Сухомлинська //В.О.Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / упоряд.: О.В. Сухомлинська, О.Я.Савченко. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012.- С. 14 – 24.

10. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа / Сухомлинський В.О. // Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 4. – К.: Радянська школа, 1976. – С. 213 – 225.

11. Сухомлинський В.О. Природа, праця, світогляд / Сухомлинський В.О. // Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 5. Статті. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 551 – 562.

12. Фізика. Астрономія. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 7 – 12 класи / Авт. Колектив: О.І.Ляшенко (керівник), О.І.Бугайов, Є.В.Коршак, М.Т. Мартинюк, М.І.Шут. – К.: Перун, 2005. – 80 с.

УДК 37 . 016 : 003 – 028 . 31 + 373 . 091 (477)

ОРГАНІЗАЦІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО)

Наталія ГРОНА (Прилуки)

У статті автор аналізує використання проектної діяльності на уроках читання на основі творів В. О. Сухомлинського. Доводить думку, що проекти стимулюють загальну активність учнів, сприяють створенню ефективного освітнього середовища й утвердження системного характеру навчання та самонавчання, активізують творчу діяльність учнів відповідно до їхніх інтересів для здобуття певних знань.

Ключові слова: проект, типи проектів, творча діяльність, початкова школа, читання, творчість В. О. Сухомлинського.

В статье автор анализирует использование проектной деятельности на уроках чтения на основе произведений В. А. Сухомлинского. Доказывает мысль, что проекты стимулируют общую активность учащихся, способствуют созданию эффективной образовательной среды и утверждение системного характера обучения и самообучения, активизируют творческую деятельность учащихся в соответствии с их интересами для получения определенных знаний.

Ключевые слова: проект, типы проектов, творческая деятельность, начальная школа, чтение, творчество В. А. Сухомлинского.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливим науковими чи практичними завданнями. У сучасному освітньому просторі увага акцентується на формуванні в учнів уміння самостійно мислити, здобувати та застосовувати знання, детально обдумувати прийняті рішення й чітко планувати дії. Тому сьогодні в організації освітнього процесу особлива увага приділяється застосуванню методів і технологій на основі проектної та дослідницької діяльності школярів. У такій діяльності учень, студент проявля.nm себе як творча особистість. Визначенню поняття «творча особистість» надається сьогодні вченими (Б. Ананьєв, В. Андрєєв, Д. Богоявленська, А. Зак, Я. Коломенський, Ю. Львова, Я. Пономарьов та ін.) достатньо уваги. Вони вважають, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, потягом до нового, оригінального, який уміє відкинути звичайне, шаблонне. Для творчої особистості потреба у творчості є життєвою необхідністю [2].

Поняття «творчість» передбачає продуктивну людську діяльність, здатну продовжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. В.О. Сухомлинський називає творчість «однією з ділянок педагогічної цілини» [5, с. 565]. Педагог вважає, що «справжній педагогічній творчості властиві риси дослідження, творчого узагальнення своєї праці» [4, с. 16]. В.О. Сухомлинський творчість трактує як могутній стимул духовного життя. Відсутність творчого начала в духовному житті вбиває інтерес до навчання [3, с. 565]. Цілком справедливо він зауважує: «Дайте дитині радість розумової праці, радість успіху у навчанні» [4, с. 159].

Такою творчою працею можна вважати проектну діяльність, яка створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію до навчання, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей. Метод проектів є інноваційною педагогічною діяльністю, яка спрямована на оволодіння різними способами творчої, дослідницької, експериментальної діяльності, духовне та професійне становлення особистості через активні дії і створення суб'єктом власної стратегії навчання, коли увага переноситься на процес набуття школярами знань, умінь, навичок, життєвого досвіду, що трансформується в компетенції. За своєю сутністю робота над проектом має інноваційний характер: вимагає від учнів застосовувати нові знання, спираючись на засвоєний раніше матеріал; виробляє вміння діяти і приймати рішення самостійно чи в складі команди та розв'язувати конфлікти; шукати, компонувати та застосовувати нову інформацію з різноманітних джерел, використовуючи сучасні технології для виконання конкретних завдань; розвиває критичне мислення та прагнення до творчості, саморозвитку; формує бажання і здатність самостійно вчитися.

Метод проектів є педагогічною технологією, яка відображає реалізацію особистісно зорієнтованого підходу в освіті (саме педагогічною технологією, хоча у назві технології використовують слово «метод»),